

«Шет елдердің азаматтық және сауда құқығы»

«Жеке құқық» кафедрасының оқытушысы

Изимбетова Гульмира
Кулдыкбаевна

Курстың мазмұны

№	Тақырып атауы	Пәннің мазмұны
Тақырып/апта		
1	Азаматтық және сауда құқығының табиғаты	1.1 Жеке құқық саласы ретінде азаматтық және сауда құқығы 1.2 Азаматтық және сауда құқығының негізгі принциптері мен даму тенденциялары
2	Азаматтық және сауда құқығының көздері	2.1 Азаматтық және сауда құқығы көздерінің жалпы сипаттамасы 2.2 Азаматтық және сауда құқығы көздерінің даму тенденциялары
3	Азаматтық және сауда құқығының субъектілері	3.1 Жеке тұлғалар субъектілері ретінде азаматтық және сауда құқығы 3.2 Азаматтық және сауда құқығының субъектісі ретінде
4	Азаматтық және сауда құқығының субъектілері ретінде заңды тұлғалар	4.1 Азаматтық және сауда құқығының субъектілері ретінде заңды тұлғалардың түсінігі мен белгілері 4.2 Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы заңды тұлғалардың жіктелуі
5	Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы заттық құқықтар ұғымы және түрлері	5.1. Шет елдердің азаматтық және сауда құқықтарындағы заттық құқықтардың мәні мен объектілері 5.2 Шет елдердің азаматтық және сауда құқықтарындағы заттық құқықтардың түрлері
6	Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы жеке меншік құқығы	6.1 Жеке меншік құқығының табиғаты 6.2 Шет елдердің азаматтық және сауда құқықтарында меншік құқығының пайда болу негіздері
7	Заттық құқықтарды қорғау және шектеу	7.1 Заттық құқықтарды қорғау құралдары 7.2 Меншік құқығын шектеу

№ Тақырып/апта	Тақырып атауы	Пәннің мазмұны
8	Азаматтық және сауда құқығындағы міндеттемелер институты	8.1 Азаматтық және сауда құқығындағы міндеттемелер ұғымы 8.2 Азаматтық және сауда құқығындағы міндеттемелердің түрлері
9	Азаматтық және сауда құқығындағы деликт міндеттемелері	9.1 Деликтілік міндеттеменің түсінігі және құрамы 9.2 Деликтілік міндеттемелердегі себеп-салдарлық байланыс
10	Азаматтық және сауда құқығындағы жеке шарттардың мәні мен ерекшеліктері	10.1 Азаматтық және сауда құқығындағы Шарттың табиғаты 10.2 Мүлікті өтемін төлеп беру бойынша шарттардың ерекшелігі
11	Азаматтық және сауда құқығындағы өкілдік және делдалдық	11.1 Өкілдік пен делдалдықтың мәні 11.2 Өкілдік пен делдалдықтың пайда болу негіздері
12	Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы сатып алу-сату институты	12.1 Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы сатып алу-сату шарты 12.2 Сатып алу-сатудың стандартталған шарттары
13	Шет елдер құқығындағы сауда мәмілелері	13.1 Шет елдер заңнамаларындағы сауда мәмілелері түсінігі 13.2 Шет елдердің заңнамаларында сауда мәмілелері бойынша міндеттемелерді қамтамасыз ету
14	Шет елдердегі мұрагерлік құқық	14.1 Шет елдердегі мұраға алудың құқықтық табиғаты 14.2 Шет елдердегі өсиет бойынша мұрагерлік
15	Құрлықтық Еуропа және ағылшын-саксон құқық жүйесі елдеріндегі заң бойынша мұрагерлік ерекшеліктері	15.1 Құрлықтық Еуропа елдерінде заң бойынша мұрагерлік 15.2 Ағылшын-саксон құқық жүйесі елдерінде заң бойынша мұрагерлік

Пәннің мақсаты:

- шет елдердегі мүлiктiк және олармен байланысты жеке мүлiктiк емес қатынастар саласында шет мемлекеттердiң заңдарын сауатты қолдана бiлу, алынған құқықтық бiлiмдi практикалық қызметте қолдана бiлу дағдыларын жетiлдiруден тұрады.

Құзiреттiлiгi:

- өзiнiң болашақ мамандығының әлеуметтiк маңыздылығын түсiнедi, кәсiби құқықтық санасының жеткiлiктi деңгейiне ие.
- өз ойын жеткiзудi үйрену, практикалық сұрақтарды шешуде азаматтық құқықтық нормаларды қолдану дағдысын қалыптастыру.
- қоғамдық қатынастарды реттеудiң азаматтық-құқықтық нысанының мазмұнын бiлу.

Пәннiң басты мiндеттерi болып табылады:

- мүлiктiк және жеке мүлiктiк емес құқықтық қатынастар жүйесiнде бағдарлау (жеке құқық жүйесiнде);
- студенттерге азаматтық-құқықтық нормаларды өз бетiнше талдау және азаматтық-құқықтық құралдарды iс жүзiнде қолдану дағдыларын меңгеруге көмектесу;
- құқық жүйесiндегi азаматтық құқықтың орны мен рөлi туралы түсiнiкке ие болу;
- студенттердi азаматтық заңнамада дұрыс бағыт алуын үйрету.

Пәннен тыс күзiреттiлiк:

- адам мен дүниежүзілік ғылымының дамуындағы жалпы тарихи объективті заңдылықтарды;
- қоғам мен жеке адамның дүниеге көзқарасының дамуында білімінің маңыздылығы;
- кәсіби қызмет саласын реттейтін заңнама жүйесінде бағдар ала білуді қалыптастыру;
- қоғамдық процестердің дамуындағы негізгі тарихи кезендерін оқыту.

Істей алу:

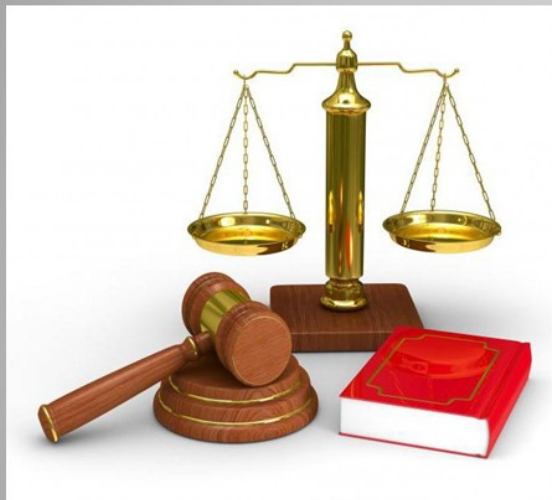
- өз білімдерін тәжірибеде қолдана білу, шет елдердің азаматтық заңнаманың құрамын білу;
- құқық жүйесіндегі шет елдердің азаматтық құқығының орны мен рөлі туралы түсінікке ие болу;
- қоғамдық қатынастарды реттеудің шет елдердің азаматтық-құқықтық нысанының мазмұнын білу;
- Азаматтық құқық ғылымының заманауи мәселелерін білу.

Пәннің қысқаша мазмұны:

- Шет елдердің азаматтық және сауда құқығы курсының мақсаты шет елдердегі азаматтық және сауда құқығының, оның жалпы ережелері мен қағидалары, негізгі ұғымдар мен институттар табылады.

Жеке құқық саласы ретінде азаматтық және сауда құқығы

Жеке құқықтың негізін Азаматтық құқық құрайды. Кейбір елдерде пайда табу мақсатында кәсіп ретінде жүзеге асырылатын шаруашылық қызметі сауда құқығы деп аталатын нормалармен реттеледі. Жеке құқыққа дәстүрлі түрде отбасылық қатынастарды реттейтін нормалар және XX ғасырда дербес құқық саласына бөлінген нормалар — көлік, Еңбек және басқа да нормалар жатады. Буржуазиялық революциялардың нәтижесінде феодалдық қоғамның және өндірістік күштер мен кәсіпкерлікті дамыту жолында тұрған бірқатар құқықтық институттардың орнығулары сынған. 1804 жылы Азаматтық кодекс және 1807 жылы - сауда кодексі қабылданады, яғни жеке құқықты ұзақ тарихи даму кезеңі алдындағы сауда және азаматтық құқықтарға бөлу заңнамалық ресімдеуді алды. Сауда құқығы феодалдық мемлекет жағдайында пайда болды, оған бір жағынан қоғамның тектік - топтық сипаты, ал екінші жағынан-сауда, кәсіпкерлік қызметтің күрделенуі мен дамуы ықпал етті.

Азаматтық және саяси құқықтар дамуының негізгі принциптері мен тенденциялары сауда құқығы

Азаматтық және сауда құқығы саласында жаңа экономикалық тәртіпті белгілеу өз уақыты үшін өте прогрессивті және нарықтық қатынастарды реттеудің құқықтық тетіктерін құру үшін негіз қалаушы қағидаттарды жариялауда өз көрінісін тапты:

азаматтардың заң алдындағы формальды теңдігі;

жеке меншікке қол сұғылмаушылық;

шарт бостандығы.

Азаматтық және сауда құқығы көздерінің жалпы сипаттамасы

Шет мемлекеттердің басым көпшілігінің Азаматтық құқық көздері:

заңдар;
нормативтік сипаттағы
әкімшілік актілер;
сот практикасы;
әдет-ғұрыптар

Азаматтық және сауда құқығының субъектілері

азаматтар

заңды
тұлғалар

жария
субъектілер

Шет елдердің азаматтық және сауда құқықтарындағы заттық құқықтардың түсінігі мен түрлері

Азаматтар, заңды тұлғалар, ал белгілі бір жағдайларда мемлекеттің өзі кіретін мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастардың негізін жеке меншік құқығы, бірінші кезекте өндіріс құралдарына меншік құқығы, сондай-ақ басқа да көптеген заттық құқықтар құрайды. Көптеген батыс елдерінде заттық құқық Азаматтық кодекстердің дербес бөлімдеріне бөлінеді. Мысалы, Герман азаматтық ілімінің үшінші кітабы "заттық құқық"деп аталады.

Заттық құқықтардың міндетті құқықтардан кем дегенде үш маңызды айырмашылығы бар:

- Тараптар өз қалауы бойынша жаңа заттық құқықтар жасай алмайды;
- заттық құқықтардың объектілері тек жеке белгілі бір заттар ғана қызмет етеді;
- заттық құқықтар өз табиғаты бойынша абсолютті болып табылады.

- Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы жеке меншік құқығы
- Меншік құқықтық институт ретінде меншіктің Тарихи белгілі экономикалық қатынасын көрсетеді.
  - Жеке меншік құқығы азаматтық кодекстермен және өзге де заңдармен реттеледі.
  - соттардың практикасымен қалыптасады.

Заттық құқықтарды қорғау және шектеу

Міндеттемелер шеңберінде қолданылады әр түрлі міндеттемелердің сақталуын қамтамасыз ете отырып, мысалы жалға алушының белгіленген мерзімде жалға алынған мүлікті қайтару міндеті, жеке құқық сол арқылы осы мүлікке меншік құқығын да қорғайды.

Меншік құқығын қорғаудың заттық-құқықтық шараларын да белгілейді. Мұндай шаралардың ішінде-виндикация, яғни меншік иесінің меншік иесі емес иеленушіге талап қою және негаторлық талап қою, яғни меншік иесінің өз меншігін пайдаланудағы кедергілерді, оны иеленуден айырумен байланысты болмаса да жою туралы талабы.

Меншік құқығын шектеу

Меншік құқығының шектеулері әртүрлі негіздер бойынша жіктеледі:

"қоғамдық тыныштықты" қамтамасыз етуге (өртке қарсы іс-шаралар, қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаның ластануын болғызбауға);

жария мүдделерге меншік құқығын мәжбүрлеп алып қоюға (тас және темір жолдар салу, өзендердің тәртібімен ұстау, электр беру желілерін салу);

экономиканың белгілі бір саласын дамытуға (мысалы, тау-кен өндіру);

белгілі бір мәдени құндылықтарды сақтауға бағытталған шектеулер.

Азаматтық және сауда құқығындағы міндеттемелер институты

Міндетті құқық-Азаматтық және сауда құқығының ең мобильді, жылжымалы, "тірі" бөлігі. Міндеттемелерге күнделікті миллиондаған жеке және заңды тұлғалар кіреді. Қатаң айтқанда, жалпы құқық елдерінде "міндетті құқық" ұғымы жоқ, ал екі дербес институт бар — Шарттық құқық және деликт құқық.

Азаматтық және сауда құқындағы жеке шарттардың мәні мен ерекшеліктері

Міндеттемелердің туындауының, өзгеруінің және тоқтатуының неғұрлым кең таралған негізі шарт немесе келісімшарт болып табылады. Шарт-бір немесе бірнеше тұлға басқа тұлғаның алдында немесе бірнеше басқа тұлғаның алдында бірдеңе беруге, бірдеңе жасауға немесе бірдеңе жасамауға міндеттелетін келісім; шарт-тараптардың келісімінен туындайтын тұтас алғанда құқықтық міндеттеме. Өзінің құқықтық сипаты бойынша шарт екі және одан да көп контрагенттердің еркін білдіруінің сәйкес келуін бекітетін мәміле болып табылады.

Азаматтық және сауда құқығындағы өкілдік және делдалдық

Өкілдікке байланысты бір тұлға
— өкіл өзіне берілген
өкілеттіктер негізінде өкілдігін
беруші басқа тұлғаның атынан
үшінші тұлғаларға қатысты
заңдық маңызы бар іс —
әрекеттер жасайды, ол өкілдік
беруші үшін тікелей құқықтық
салдарларды туындатады

Делдалдық-бұл
контрагенттерді қандай да бір
мәмілелерді табу, олардың
арасында заңды байланыстарды
орнату және олардың
келісімдерін дайындау
жөніндегі қызмет.

Шет елдердің азаматтық және сауда құқығындағы сатып алу-сату институты

Шарттық міндеттемелерден мүлікті меншікке өтеулі беру, ең алдымен сатып алу-сату бойынша міндеттемелер неғұрлым кең таралған. Сатып алу-сату шарты бойынша Сатушы затты және оған меншік құқығын сатып алушыға белгілі бір ақы үшін беруге, ал Сатып алушы затты қабылдауға және оған ақы төлеуге (ол берілмеген жағдайда затты мәжбүрлеп талап ету құқығымен) міндетті.

Шет елдер құқығындағы сауда мәмілелері

Сауда мәмілелері деп коммерсанттар жасайтын және олардың коммерциялық қызметіне жататын мәмілелер түсініледі. Алайда, сауда мәмілесінің ұғымын анықтау кезінде әртүрлі елдердің заңнамаларымен әртүрлі өлшемдер қолданылады: субъективті және объективті.

Шет елдердегі мұрагерлік құқық

Барлық шет елдерде мұрагерлік
екі тәртіп қолданылады

заң бойынша

өсиет бойынша